जीवनाशक विषादी सम्बन्धि व्यवस्था गर्न वनेको ऐन, २०४८

प्रस्तावना : विभिन्न बीउ, बिरूवा, रुख, पशु, पंक्षी आदिमा लाग्ने घातक कीटाणुहरू नाश गर्न प्रयोग गरिने जीवनाशक विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन, किनवेच तथा प्रयोग सम्बन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ को धारा १२९ बमोजिम मन्त्रिपरिषद्को सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** :

(१) यस ऐनको नाम "जीवनाशक बिषादी ऐन, २०४८" रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकिदिएको क्षेत्रमा तोकिदिएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा-

(क) "विषादी" भन्नाले बीऊ, बिरूवा, रुख, पशु, पंछी आदिमा लाग्ने घातक किटाणुहरू नाश गर्न प्रयोग गरिने जीवनाशक विषादी (पेस्टीसाइड्स्) सम्झनु पर्छ ।

(ख) "समिति" भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठित विषादी समिति सम्झनु पर्छ ।

(ग) "सूचित विषादी" भन्नाले दफा १० बमोजिम नेपाल सरकारले सूचित आदेशद्वारा तोकेको विषादी सम्झनु पर्छ ।

(घ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

३. **विषादी समितिको गठन** :

(१) विषादी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति निर्धारण गर्ने विषयमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक परामर्श दिन र विषादी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति कार्यान्वयन गर्न एक विषादी समितिको गठन हुनेछ ।

(२) समितिमा देहायका सदस्यहरू रहनेछन् -

(क) सचिव, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	-	अध्यक्ष
(ख) सह-सचिव, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालय	-	सदस्य
(ग) महानिर्देशक, कृषि विभाग	-	सदस्य
(घ) महानिर्देशक, नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	-	सदस्य
(ङ) कार्यकारी निर्देशक, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद	-	सदस्य
(च) प्रमुख, इपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखा स्वास्थ्य सेवा विभाग	-	सदस्य
(छ) नेपाल सरकारद्वारा मनोनित कृषि वैज्ञानिक	-	सदस्य
(ज) प्रमुख, ब्यावसायिक कीट विज्ञान महाशाखा, कृषि विभाग	-	सदस्य
(झ) नेपाल सरकारद्वारा मनोनित पशु वैज्ञानिक	-	सदस्य
(ञ) नेपाल सरकारद्वारा मनोनित बन वैज्ञानिक	-	सदस्य
(ट) नेपाल सरकारद्धारा मनोनित विषादी उद्यमी		
(ठ) नेपाल सरकारद्वारा मनोनित उपभोक्ता कृषक	-	सदस्य
(ड) प्रमुख, गुण नियन्त्रण तथा गुणस्तर निर्धारण महाशाखा केन्द्रिय खाद्य अनुसन्धानशाला	-	सदस्य
(ढ) प्रमुख बालीरोग महाशाखा, नेपाल कृषिअनुसन्धान परिषद	-	सदस्य
(ण) प्रमुख कीट विज्ञान महाशाखा, नेपाल कृषिअनुसन्धान परिषद	-	सदस्य
(त) नेपाल सरकारले तोकेको व्यक्ति	-	सदस्य सचिव

(३) उपदफा (२) को खण्ड (छ), (झ), (ञ), (ट) र (ठ) बमोजिम नेपाल सरकारद्वारा मनोनित सदस्यहरूको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ र पदावधि समाप्त भएपछि निजहरू पुनः मनोनित हुन सक्नेछन् ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि उपदफा (२) को खण्ड (छ), (झ),(ञ),(ट) र (ठ) बमोजिम नेपाल सरकारद्वारा मनोनित सदस्यलाई निजको पदावधि पूरा नहुँदै नेपाल सरकारले हटाउन सक्नेछ ।

(५) नेपाल सरकारले आवश्यक देखेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी समितिका सदस्यहरुमा आवश्यक थपघट वा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(६) समितिले आवश्यक देखेमा कुनै स्वदेशी वा विदेशी विशेषज्ञ वा सल्लाहकारलाई समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकको रुपमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

४. **समितिको बैठक र निर्णय** :

(१) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) समितिको कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत सदस्यहरू उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(३) समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा बैठकमा उपस्थित सदस्यहरूले आफू मध्येबाट छानेको सदस्यले गर्नेछ ।

(४) समितिको बैठकमा वहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णयात्मक मत दिनेछ ।

(५) समितिको निर्णय सदस्य-सचिवद्वारा प्रमाणित गरिनेछ ।

(६) समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

५. **समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार** : समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) विषादी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तर्जुमा गर्न नेपाल सरकारलाई परामर्श दिने ।

(ख) विषादी उत्पादन तथा वितरण कार्यमा निजी तथा सरकारी क्षेत्रबीच समन्वय कायम गर्ने ।

(ग) विषादी उद्योगमा लगानी गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

(घ) निजी वा सरकारी क्षेत्रमा सञ्चालित विषादी उद्योगहरूबाट उत्पादन हुने विषादीको गुणस्तर नियमित वा नियन्त्रित गर्ने गराउने ।

(ङ) विषादीको गुणस्तर निर्धारण गर्ने ।

६. **उप-समितिहरू गठन गर्न सक्ने** :

(१) विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने कार्यलाई सूचारू रूपले सञ्चालन गर्नको लागि समितिले आवश्यकतानुसार विभिन्न उप-समितिहरू गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उप-समितिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा वैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

७. **विषादी पञ्जिकरण (दर्ता) गर्ने निकायको स्थापना** : विषादी पञ्जिकरण सम्बन्धी कार्य गर्नको लागि नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी एउटा विषादी पञ्जिकरण निकायको स्थापना गर्न सक्नेछ ।[⌘]

८. **विषादी पञ्जिकरण गर्ने निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार** :

(१) विषादी पञ्जिकरण गर्ने निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विषादी पञ्जिकरण गर्नको लागि प्राप्त हुन आएका निवेदनहरू उपर छानविन गरी उपयुक्त ठहरिएका विषादीको पञ्जिकरण गर्ने र प्रमाण पत्र दिने ।

(ख) विषादीको सक्षम, विवेकपूर्ण र उचित प्रयोगको लागि पूर्वाधार तयार गर्ने ।

(२) विषादी पञ्जिकरण गर्ने निकायको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार र विषादी पञ्जिकरण गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

९. **विषादी पञ्जिकरण गराई प्रमाण-पत्र लिनु पर्ने** : कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा निकायले आयात, निर्यात, उत्पादन, प्रयोग वा किनबेच गर्ने विषादी सो कार्य गर्नु अघि अनिवार्य रुपमा दफा ७ बमोजिम स्थापना भएको निकायमा तोकिएको दस्तुर तिरी पञ्जिकरण गराई प्रमाण-पत्र लिनु पर्नेछ ।

१०. **सूचित विषादी** : दफा ९ बमोजिम पञ्जिकरण भएका विषादीको नाम समितिको सिफारिशमा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गर्नेछ ।

११. **सूचित विषादी बाहेक अन्य विषादीको प्रयोग गर्न नहुने** : नेपाल सरकारले दफा १० बमोजिम सूचित गरेको विषादी बाहेक अन्य विषादी आयात, निर्यात, उत्पादन, प्रयोग वा किनबेच गर्न पाइने छैन ।

१२. **इजाजतपत्र लिनुपर्ने** : सूचित विषादीको संश्लेषण (फर्मुलेसन), बिक्री वितरण वा व्यावसायिक रुपमा प्रयोग गर्ने व्यक्तिले तोकिएको दस्तुर तिरी समितिबाट इजाजत पत्र लिनु पर्नेछ ।

१३. **विषादी निरीक्षकको नियुक्ती** : यस ऐनको प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारले आवश्यकतानुसार विषादी निरीक्षकहरू नियुक्त गर्न सक्नेछ । त्यसरी विषादी निरीक्षक नियुक्त नभएको अवस्थामा त्यस्ता निरीक्षकको काम गर्न नेपाल सरकारले अन्य कुनै कर्मचारीलाई तोक्न सक्नेछ ।

[⌘] नेपाल सरकारले जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ को दफा ७ को प्रयोजनको लागि कृषि विभाग, बाली संरक्षण निर्देशनालय, विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखालाई विषादी पञ्जिकरण निकाय तोकेको छ - नेपाल राजपत्र, खण्ड ५५, संख्या ४ मिति २०६२।१।२६)

१४.**विषादी निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार** : विषादी निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५.**दण्ड सजाय** :

(१) दफा ९ उल्लंघन गर्ने व्यक्तिलाई दुई हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ र त्यस्तो विषादी समेत जफत हुनेछ ।

(२) दफा ११ वा १२ उल्लंघन गर्ने व्यक्तिलाई पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ र त्यस्तो विषादी समेत जफत हुनेछ ।

(३) माथि उपदफा (१) र (२) मा लेखिए देखि बाहेक यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीको विपरित कुनै काम कारवाही गर्ने गराउने व्यक्तिलाई एक हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ ।

१६.**सरकारवादी हुने** : यस ऐन अन्तर्गतको मुद्दा नेपाल सरकारवादी हुनेछ ।

१७. **मुद्दाको तहकीकात र दायरी** :

(१) यस ऐन बमोजिम सजाय हुने कसूर सम्बन्धी मुद्दाको तहकीकात विषादी निरीक्षकले गर्नेछ र त्यस्तो तहकीकातको काम पूरा भएपछि मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष मुद्दा दायर गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मुद्दा तहकीकात र दायर गर्दा विषादी निरीक्षकले सरकारी वकीलको राय लिन सक्नेछ ।

१८. **नियम बनाउने अधिकार** : यस ऐनको उद्देश्य कार्यन्वयन गर्नका लागि नेपाल सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

लालमोहर सदर मिति : २०४८।२।२१।३
नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति : २०४८।२।२१
(भाग २, खण्ड ४१, अतिरिक्तांक १२)

जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५०

(पहिलो संशोधन २०६४सहित)

जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ को दफा १८ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायका नियमहरू वनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** :

(१) यी नियमहरूको नाम "जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५०" रहेको छ।

(२) यो नियमावली ऐन लागु भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ।♦

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,

(क) "ऐन" भन्नाले जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ सम्झनु पर्छ।

(ख) "कार्यालय" भन्नाले नेपाल सरकारद्वारा स्थापना भएको कार्यालय सम्झनु पर्छ।

(ग) "कन्टेनर" भन्नाले विषादीलाई राख्न, छोप्न, वन्द गर्न, समावेश गर्न वा प्याक गर्नलाई प्रयोग गरिने भाँडो वा बट्टा वा पोका सम्झनु पर्छ।

(घ) "सूचकपत्र (लेवल)" भन्नाले विषादी वा विषादी राखिएको कन्टेनर वा कन्टेनरको बाहिरी भागमा वा विषादीको पोकामा लेखिएको, छापिएको वा रेखाङ्क गरिएको विषादी सम्बन्धी सूचना सम्झनु पर्छ।

(ङ) "निरीक्षक" भन्नाले ऐनको दफा १३ बमोजिम नियुक्ति विषादी निरीक्षक सम्भनुपर्छ।

३. **विषादी पञ्जिकरणको लागि निवेदन दिनुपर्ने** :

(१) कुनै विषादी आयात, निर्यात, उत्पादन गर्न चाहने व्यक्ति/संस्था वा निकायले त्यस्तो कार्य गर्नु अघि त्यस्तो विषादीलाई ऐनको दफा ९ बमोजिम पञ्जिकरण गराउनको लागि समितिले तोकिदिएको ढाँचामा पञ्जिकरण दस्तुर एकहजार रुपैयाँ समेत संलग्न राखी कार्यालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम विषादी पञ्जिकरण गर्न निवेदन दिने व्यक्ति, संस्था वा निकायले पञ्जिकरणको सम्बन्धमा कार्यालयले मागेको विषादीसँग सम्बन्धित आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य जानकारीहरू उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

४. **विषादी पञ्जिकरण गर्ने** :

(१) नियम ३ वमोजिम विषादी पञ्जिकरण गराउनको लागि कुनै निवेदन परेमा कार्यालयले आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो विषादीबाट मानिस वा पशुपंक्षीलाई वा पर्यायवरणमा पर्ने असरलाई ध्यानमा राखी विना कुनै शर्त वा शर्त सहित पञ्जिकरण गरी निवेदकलाई समितिले तोकिदिएको ढाँचामा विषादी पञ्जिकरणको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम दिइएको विषादी पञ्जिकरण प्रमाणपत्रको मान्यता अवधि पाँच वर्ष हुनेछ।

(३) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कार्यालयले विषादी पञ्जिकरण गर्ने सम्बन्धमा निवेदकहरूसँग मागेको विषादीसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरू प्राप्त नहुञ्जेलसम्म विषादी पञ्जिकरण गर्ने छैन।

५. **विषादी पञ्जिकरण गर्न इन्कार गर्न सक्ने** :

(१) कुनै विषादी पञ्जिकरण गर्न निवेदन दिने निवेदकले नेपाल अधिराज्यमा त्यस्तो विषादीको उपयोगको आवश्यकता प्रमाणित गर्न नसकेमा वा कार्यालयको दृष्टिकोणमा त्यस्तो विषादीको उपयोगले मानिस वा पशुपंक्षीलाई वा वातावरणमा प्रतिकुल असर पर्ने सम्भावना देखेमा सो को कारण उल्लेख गरी कार्यालयले त्यस्तो विषादीको पञ्जिकरण गर्न इन्कार गर्न सक्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम कार्यालयले कुनै विषादी पञ्जिकरण गर्न इन्कार गरेमा त्यस्को कारण सहितको सूचना निवेदकलाई दिनुपर्नेछ।

(३) उपनियम (२) बमोजिमको सूचना प्राप्त गर्ने निवेदकले त्यस्तो निर्णयको पुनरावलोकन गर्न समिति समक्ष लिखित रुपमा निवेदन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निवेदनको सम्बन्धमा समितिले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ।

६. **विषादीको पञ्जिकरण खारेज वा निलम्बन गर्न सक्ने** : समितिको दृष्टिकोणमा नियम ४ बमोजिम पञ्जिकरण भएको विषादीको निरन्तर प्रयोग अप्रभावकारी ठहरिएमा वा त्यस्तो विषादीको सामान्य प्रयोगबाट पनि मानिस वा पशुपंक्षीलाई वा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने सम्भावना भएमा समितिले जुनसुकै समयमा पनि त्यस्तो विषादीको पञ्जिकरण खारेज गर्न वा कुनै खास समयसम्मको लागि निलम्बन गर्न सक्नेछ। त्यसरी खारेज वा निलम्बन गरिएको कुराको सूचना नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।

७. **विषादी पैठारीको विवरण पेश गर्नुपर्ने** :

(१) विषादी पैठारी गर्न इजाजत प्राप्त प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायले एक आर्थिक वर्षमा पैठारी गरेको विषादी, त्यस्को

♦ नेपाल राजमत्र खण्ड ४३ संख्या ४२ मिति २०५०।१०।२५ को सूचना अनुसार जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ को दफा १ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी उक्त ऐन मिति २०५१।४।१ देखि अधिराज्यभर प्रारम्भ हुने गरी तोकेको छ।

परिमाण र मूल्य समेत उल्लेख गरी समितिले तोकिदिएको ढाँचामा प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र वा समितिले माग गरेमा सो भन्दा अगावै कार्यालय समक्ष विवरण पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम पैठारीकर्ताले विषादी पैठारीको विवरण नदिएमा त्यस्तो विषादीको पञ्जिकरण कार्यालयको सिफारिशमा समितिले रद्द गर्न सक्नेछ ।

८. **कन्टेनर र सूचकपत्रको स्वीकृति** :

(१) कुनै पनि विषादी बिक्री वितरण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायले कन्टेनर र सूचकपत्रको स्वीकृतिको लागि कन्टेनर र सूचकपत्रको नमूना समेत संलग्न राखी समितिले तोकिदिएको ढाँचामा कार्यालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निवेदन परेमा कार्यालयले समितिले तोकिदिएको स्तर अनुरूप कन्टेनर भए नभएको र सूचकपत्रमा उल्लेख गरिनु पर्ने सबै कुरा उल्लेख भए नभएको यकिन गरी कन्टेनर र सूचकपत्र स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।

९. **बिक्री वितरण गर्न नहुने** :

(१) वैज्ञानिक प्रयोग वा अनुसन्धानको प्रयोजनको लागि पैठारी गरिएको विषादी बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन ।

(२) कुनै पनि विषादी कार्यालयबाट स्वीकृत कन्टेनरमा नराखी बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन ।

(३) कुनै पनि विषादी कार्यालयबाट स्वीकृत सूचकपत्र नटाँसेको कन्टेनरमा राखी बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन ।

१०. **इजाजतपत्र लिनुपर्ने** : कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा निकायले विषादी बिक्री गर्न, संश्लेषण गर्न वा छर्कने व्यवसाय गर्न चाहेमा समितिबाट इजाजतपत्र लिनु पर्नेछ ।

११. **इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिनुपर्ने** : कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले नियम १० बमोजिम इजाजतपत्र लिन चाहेमा समितिले तोकिदिएको ढाँचामा विषादिको खुद्रा बिक्रेताको लागी इजाजतपत्र दस्तुर पाचँ सय रुपैयाँ, विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजतपत्रको लागी पाँच हजार रुपैया र विषादी संश्लेषण गर्न इजाजत पत्रको लागी दश हजार रुपैया समेत संलग्न राखी समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

१२. **विषादीको खुद्रा विक्रेतालाई इजाजतपत्र दिने** :

(१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले विषादीको खुद्रा बिक्री गर्नको लागि नियम ११ बमोजिम समिति समक्ष इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिएमा समितिले विषादी र त्यसको प्रयोग सम्बन्धी ज्ञानको सम्बन्धमा निर्धारण गरेको मापदण्डका अधीनमा रही तत् सम्बन्धमा आवश्यक जाँचवुझ गरी इजाजतपत्र दिन उपयक्त देखेमा समितिले तोकेको ढाँचामा खुद्रा विक्रेताको इजाजतपत्र दिन सक्नेछ ।

(२) विषादीको खुद्रा विक्रेताले इजाजतपत्रमा उल्लेख भएका शर्त र अवस्थाहरू पालन गर्नु पर्नेछ ।

१३. **विषादी छर्कने व्यवसायीलाई इजाजतपत्र दिने** :

(१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले व्यवसायिक रुपमा विषादी छर्कनको लागि नियम ११ बमोजिम समिति समक्ष इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिएमा समितिले विषादी प्रयोगका सम्बन्धमा निर्धारण गरेको मापदण्डका अधीनमा रही तत् सम्वन्धमा आवश्यक जाँचवुझ गरी इजाजतपत्र दिन उपयुक्त देखेमा समितिले तोकेको ढाँचामा विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजत पत्र दिन सक्नेछ ।

(२) विषादी छर्कने व्यवसायीले इजाजतपत्रमा उल्लेख भएका शर्त र अवस्थाहरू पालन गर्नु पर्नेछ ।

१४. **विषादी संश्लेषण गर्नेलाई इजाजतपत्र दिने** :

(१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले विषादी संश्लेषण गर्नको लागि नियम ११ बमोजिम समिति समक्ष इजाजतपत्रको लागि निवेदन दिएमा समितिले विषादी संश्लेषणका सम्बन्धमा निर्धारण गरेको मापदण्डको अधीनमा रही तत् सम्बन्धमा आवश्यक जाँचवुझ गरी इजाजतपत्र दिन उपयुक्त देखेमा समितिले तोकेको ढाँचामा विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्र दिन सक्नेछ ।

(२) विषादी संश्लेषण गर्नेले इजाजतपत्रमा उल्लेख भएका शर्त र अवस्थाहरू पालना गर्नु पर्नेछ ।

१५. **इजाजतपत्रको मान्यताको अवधि र नवीकरण** :

(१) नियम १२, १३ वा १४ बमोजिम प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको मान्यताको अवधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम दिइएको इजाजतपत्रको अवधि समाप्त भएको मितिले ३५ दिन भित्र नवीकरण दस्तुर बापत विषादीको खुद्रा विक्रेताको इजाजत पत्रको लागि दुई सय रुपैया, विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजतपत्रको लागि एक हजार रुपैया र विषादि संश्लेषण गर्ने इजाजत पत्रको लागी दुईहजार रुपैया संलग्न गरी नवीकरणको लागि समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

३) उपनियम (२) बमोजिमको म्याद समाप्त भएको मितिले तीस दिनभित्र इजाजतपत्र नविकरण गर्न आएमा बिलम्ब शुल्क बापत विषादी खुद्रा विक्रेताको इजाजतपत्रको लागि थप तीन सय रुपैया, विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजतपत्रको

लागि थप एक हजार पाचँ सय रुपैया र विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्रको लागि थप तिन हजार रुपैया लिई नविकरण गरिदिनु पर्नेछ । यसरी नविकरण गरिएको इजाजतपत्रको मान्यताको अवधि २ वर्षको हुनेछ ।

४) उपनियम (३) बमोजिमको अवधि भित्र नविकरण नगराईका इजाजतपत्र स्वतः रद्द हुनेछन् ।

१६. **इजाजतपत्र रद्द गर्न सकिने** : नियम १२, १३ वा १४ बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त व्यक्ति, संस्था वा निकायले आफूले पालन गर्नुपर्ने शर्तहरू पूरा नगरेको देखिएमा त्यस्तो व्यक्ति, संस्था वा निकायले प्राप्त गरेको इजाजतपत्र समितिले रद्द गर्न सक्नेछ ।

१७. **विषादी निरीक्षकलाई परिचयपत्र उपलब्ध गराउनु पर्ने** :

(१) ऐनको दफा १३ बमोजिम नियुक्त भएका विषादी निरीक्षकहरूको पहिचानको लागि नेपाल सरकारले निजहरूलाई कर्मचारी परिचयपत्र उपलब्ध गराउने छ ।

(२) ऐन र यस नियमावली बमोजिम निरीक्षकले आफ्नो कर्तव्यको पालन गर्दा वा आफूलाई प्राप्त अधिकारको प्रयोग गर्दा कसैले निजको परिचयपत्र हेर्न खोजेमा उप-नियम (१) बमोजिम निजले प्राप्त गरेको कर्मचारी परिचयपत्र देखाउनु पर्नेछ ।

१८. **निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार** :

(१) निरीक्षकले आफ्नो कर्तव्य पालन गर्ने सम्वन्धमा जुनसुकै समयमा कुनै घर, जग्गा, सवारी, हवाईजहाज, कारखाना, वाणिज्य केन्द्र, भण्डार, टहरा आदिमा प्रवेश गरी कुनै पनि कागजात वा अभिलेखको जाँचवुझ वा निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।

(२) ऐन र यस नियमावलीको व्यवस्थाको विपरीत कसैले विषादी पैठारी वा बिक्री गरेमा निरीक्षकले त्यस्तो विषादी आरुनो कब्जामा लिन सक्नेछ ।

१९. **उप-समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा वैठक सम्वन्धि कार्यविधि** :

(१) ऐनको दफा ६ को उपदफा (१) बमोजिम गठित उप-समितिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने कार्यलाई सुचारू रूपले सञ्चालन गर्नको लागि समितिलाई आवश्यक सल्लाह उपलब्ध गराउने ।

(ख) विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने कार्यलाई सुचारु रुपले सञ्चालन गर्न समितिले तोकेको अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) उप-समितिहरूको वैठकसम्बन्धी कार्यविधि समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२०. **निर्देशिका बनाई लागू गर्ने** : ऐन र यस नियमावलीको कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगबाट गर्न समितिले आवश्यकतानुसार विषादीसँग सम्बन्धित कुराहरूका सम्बन्धमा निर्देशिका बनाइ जारी गर्न सक्नेछ र त्यसरी जारी गरिएको निर्देशिकाको पालन गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति : २०६४।६।१४ (पहिलो संशोधन)
(भाग ३, खण्ड ५७, संख्या २५)